

УДК 378.018.8:376-056.264-051
ORCID ID 0000-0002-2732-5716

Цимбал-Слатвінська С. В.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ЛОГОПЕДА ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОБМЕЖЕНИМИ ОСВІТНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

У статті висвітлено особливості підготовки майбутнього логопеда до роботи з дітьми з обмеженими освітніми можливостями. Встановлено тенденцію збільшення кількості дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку. Розкрито можливості своєчасної кваліфікованої логопедичної допомоги, що залежить від професійної підготовки майбутніх логопедів. Встановлено закономірності (загальні і специфічні) порушеного розвитку дітей з обмеженими освітніми можливостями. Розкрито основні фактори, що впливають на особистісний розвиток дитини та чітку організацію корекційного процесу в дошкільному навчальному закладі. Доведено, що у структурі логопедичних занять важливе місце займає індивідуальна робота, яка здійснюється з опорою на наочність. Доведено, що здійснення науково обґрунтованої логопедичної роботи можливе за умови високої професійної компетентності логопеда, детальної розробки його діяльності.

Ключові слова: підготовка майбутнього логопеда, робота з дітьми, діти з обмеженими освітніми можливостями, корекційний процес, дошкільний навчальний заклад.

У сучасних педагогічних дослідженнях проблема підготовки майбутніх логопедів до професійної діяльності розглядається глибоко і різнобічно. Підвищення якості підготовки студентів-логопедів потребує науково обґрунтованого підходу до вибору оптимальних варіантів освітнього процесу. Вимоги Державного освітнього стандарту до сучасного логопеда і змісту його професійної підготовки, визначає необхідний професійний рівень випускника цієї спеціальності. Центральне місце в підготовці майбутніх логопедів відводиться умінню розпізнавати і виправляти мовні дефекти у осіб, які мають мовну патологію.

Останніми роками спостерігається тенденція до збільшення кількості дітей дошкільного віку з порушеннями мовленнєвого розвитку, викликаними фізіологічними недосконаlostями, патологічними станами, а також несприятливими соціальними умовами, на що вказують дослідження вітчизняних науковців (В. Акименко, Р. Аслаєва, Н. Безсмертна, О. Боряк, Ю. Жаркова, О. Іонова, І. Козіна, В. Коркунов, В. Лебединський, Н. Пахомова, Н. Петеліна, Ю. Пінчук, Л. Пожар, Е. Родіонова, Н. Семаго, Л. Стахова, Л. Федорович, Н. Харченко, Л. Черніченко та ін.) та зарубіжних (В. Elsendoorn, М. Maulet, Р. McAnally, D. Moores, Р. Nolte, R. Printzen, S. Rose та ін.). Спираючись на статистичні дані вищезазначених дослідників, можна зробити висновок про значну поширеність цього дефекту в дітей дошкільного віку.

Вади звуковимови, наприклад, спостерігаються у 25% дітей у віці 5-6 років, у 17-20% дітей шкільного віку (1-2 класи) [13, с. 13].

Збільшення кількості дітей з вадами мовлення є реалією сьогодення. Надання їм своєчасної кваліфікованої логопедичної допомоги – найважливіше освітнє завдання. Ефективність такої допомоги залежить від професійної підготовки майбутніх логопедів, тому підвищуються вимоги як до якості підготовки, так і до особистості логопеда. Сучасній загальній освіті потрібен фахівець, який творчо реалізує нові технології навчання, постійно досягає високих результатів у своїй професійній діяльності, для якого характерною є готовність до неперервного самовдосконалення [14, с. 174].

Мета статті – розкрити особливості підготовки майбутнього логопеда до роботи з дітьми з обмеженими освітніми можливостями.

Для досягнення поставленої мети використано такі методи дослідження: теоретичні (аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури), що дає змогу обґрунтувати вихідні положення дослідження.

Процес диференціації спеціальної педагогіки як науки триває. Розвиваються такі її самостійні розділи, як педагогіка і психологія дітей із затримкою психічного розвитку, теорія навчання і виховання дітей з порушеннями функцій опорно-рухового апарату, теорія навчання і виховання дітей з емоційними порушеннями, теорія навчання і виховання дітей зі складними дефектами тощо.

Підготовка спеціалістів для роботи з окремим контингентом дітей відображена в таблиці 1.

Контингент дітей для роботи дефектолога (логопеда)

№	Категорія	Характеристика контингенту	Дефектолог
1.	Діти з вадами слуху	Глухі, агістранта, пізнооглухі	Сурдопедагог
2.	Діти з порушеннями зору	Незрячі (сліпі), агістранта, з косоокістю і амбліопією	Тифлопедагог
3.	Діти з важкими порушеннями мовлення	З важкими порушеннями мовлення	Логопед
4.	Діти з порушенням інтелекту	З розумовою відсталістю	Олігофренопедагог
5.	Діти з обмеженими можливостями здоров'я	Діти з обмеженими можливостями здоров'я	Спеціальний психолог

Категорія дітей з обмеженими освітніми можливостями різноманітна – це розумово відсталі, з затримкою психічного розвитку, глухі, ті, щочують, проте слабо, пізнооглухі, незрячі, слабозрячі, з важкими мовними порушеннями, з вираженими розладами емоційно-вольової сфери, порушеннями опорно-рухового апарату, з іншими дефектами. У сучасній суспільній свідомості відбувається розуміння того, що дефект – це не безвихідь, а стан, яким можна управляти і спрямовувати на істотне зменшення його можливих негативних наслідків, якщо буде вжито необхідних заходів, зокрема – психолого-педагогічного характеру [2, с. 50].

М. Малофєєвим виокремлено 5 періодів формування ставлення до людей з обмеженими можливостями здоров'я: 1 – період агресивного і нетерпимого ставлення до людей з відхиленнями у розвитку, 2 – період усвідомлення необхідності й можливості навчання осіб з відхиленнями в розвитку, 3 – період усвідомлення доцільності навчання трьох категорій дітей: з порушеннями слуху, зору, розумово відсталіх, 4 – період розуміння необхідності навчання всіх аномальних дітей, 5 – період переходу від ізоляції до інтеграції [10].

В. Линьков, аналізуючи ставлення до людей з обмеженими можливостями здоров'я, вказує, що в історії розвитку людської цивілізації ставлення суспільства до людей з обмеженими можливостями життєдіяльності виражалося у формі, манері поведінки з ними і в характері тих соціальних “ніш”, які їм відводилися. У короткому його описі представлені соціальні моделі:

1) “хвора людина”, де люди з обмеженими можливостями здоров'я розглядаються як об'єкт лікування, якому можна надати тільки медичну діагностику, лікування й догляд, виключаючи його з освітнього процесу;

2) “недолюдина”, тобто людина з обмеженими можливостями здоров'я розглядається як неповноцінна істота, якій можна створити ізольоване, обмежене, без взаємодії з оточуючими середовище;

3) “загроза суспільству” (люди з розумовою відсталістю, з глухотою, із психічними відхиленнями); суспільство вживало заходи, щоб захистити себе від них, створюючи інтернати й закриті установи піклування;

4) “об'єкт жалості”: людина з обмеженими можливостями здоров'я сприймається як маленька дитина, яка назавжди залишається в дитячому віці (особливо особи з порушеннями інтелекту), тому потребує захисту й відокремленості від суспільства, створення більш комфортного середовища проживання. У цій моделі проблема забезпечення допомоги у створенні та розвитку не розглядалася;

5) “об'єкт обтяжливої благодійності”. Особи з обмеженими можливостями здоров'я для держави розглядалися як економічний тягар, і надана допомога йшла через скорочення матеріальних витрат;

6) “розвиток”. Держава визнає осіб з обмеженими можливостями здоров'я здатними до освіти й розвитку. В обов'язки суспільства входить створення умов для їхнього розвитку. Особи з обмеженими можливостями здоров'я мають ті ж права і привілеї, що і всі інші члени суспільства відповідно до принципу “нормалізації” (шведське поняття “нормалізація” означає, що спосіб життя і умови проживання людей з обмеженими можливостями здоров'я повинні бути максимально наближені й ідентичні до існуючих у суспільстві) [1, с. 353-355].

Переструктурування систем і відповідно ставлення до осіб з психофізичними порушеннями в різні періоди (фази) історії можна простежити в Міжрегіональній програмі Організації Об'єднаних Націй для людей з порушеннями розвитку.

Перший період (фаза відчуження) характеризується відособленням осіб з порушеннями від звичайних людей. Другий період (фаза турботи) відображає прояв турботи про дітей з порушеннями розвитку з релігійних або благодійних спонукань. Зміст навчання дітей з порушеннями розвитку, їх виховання вважається приватною проблемою сімей, що мають цих дітей. Створюються автономні спеціальні школи, які посилюють соціальну агітран, ізоляцію від суспільства. Третій період (фаза реабілітації) характеризується тим, що особи з порушеннями отримують не тільки догляд, але й підготовку, що дозволяє здійснювати діяльність у суспільстві. Предметом обговорення стають питання прийнятних видів діяльності, умови ефективності наданої допомоги. Проте реабілітація здійснюється в основному в спеціальних, ізольованих установах і на благодійних засадах. На цій стадії важливу роль набувають тести визначення інтелектуального рівня. На їх підставі виділяються ті, хто може досягати високих результатів, і хто неперспективний. Елітність системи освіти призводить до того, що частина дітей відкидається нею. Четвертий період (фаза інтеграції) характеризує процес регулювання відносини суспільства в цілому з тими, хто має відхилення. Порушення розвитку перестає бути проблемою окремого індивідуума, не пов'язаного з навколишнім середовищем.

Нова концепція "Суспільство для всіх" відображає нове розуміння порушення розвитку, яке розглядається в аспекті соціальної ситуації розвитку і забезпечення особам з порушеннями в розвитку повної участі і рівності. Суспільство намагається регулювати свої стосунки з людьми, які мають порушення, з позиції демократії, гуманізму і обов'язків перед ними. Люди з порушеннями в розвитку пристосовуються до потреб суспільства, а суспільство пристосовується до них. Сучасне ставлення суспільства до осіб із психофізичними порушеннями фактично відображає визнання ідей інтегрованого навчання, можливості його здійснення.

У дефектології першою спробою розробити теоретичні положення, що відображають проблему аномального розвитку у дітей, слід вважати антрополого-гуманістичну концепцію Г. Трошина (1915). У центрі цієї концепції стоїть особистість аномальної дитини як найвищої цінності, яка б потребувала розвитку та захисту [4].

Суть його педагогічної позиції полягала в тому, що тільки гуманний педагогічний процес сприяє максимальному розвитку особистості розумово неповноцінної дитини, реалізації її природного потенціалу. Це можливо лише за умови, якщо приймати дитину такою, якою вона є, працювати з нею так, щоб сформувати ціннісне ставлення до себе та інших. Головною тезою гуманістичної психіатричної концепції Г. Трошина стало положення про те, що вивчати потрібно не хворобу, а людину та її природу. Він уперше висловив положення про орієнтацію в медико-педагогічній практиці не на дефект, а на незачеплені хворобою потенційні можливості, які, розвиваючись, можуть впливати на особистість у цілому.

Л. Виготський розробив концепцію аномального розвитку [6]. В основу цієї концепції покладено теорію психічного розвитку. Діти з порушеннями розвитку (з проблемами в розвитку, з відхиленнями в розвитку, з вадами психофізичного розвитку) – це діти, у яких внаслідок вродженої недостатності або набутого органічного враження сенсорних органів, опорно-рухового апарату або центральної нервової системи є відхилення від нормативного розвитку психічних функцій. У деяких випадках порушення розвитку можуть бути викликані і мікросоціальними, середовищними причинами, не пов'язаними з патологією аналізаторів або центральної нервової системи. До таких факторів можна віднести несприятливі форми сімейного виховання, соціальну та емоційну депривацію тощо. Особливо важкі наслідки має дія негативних мікросоціальних чинників у період вікових криз, коли відзначаються суттєві якісні та кількісні зміни в психічному розвитку дитини і підлітка.

Ідея Л. Виготського про системну будову дефекту дозволила йому виділити в аномальному розвитку дві групи явищ. Це первинні порушення, що безпосередньо впливають із біологічного характеру хвороби, і вторинні порушення, що виникають в ході соціального розвитку дитини, її взаємодії з навколишнім світом. Аномальний розвиток проявляється у виникненні первинного порушення та його прояву. Механізм формування вторинних порушень може бути різним, але провідну роль в ньому завжди відіграє соціальний фактор. Відхилення, що виникають внаслідок ураження органів зору, слуху, мови або тих чи інших структур головного мозку, різні за своїм характером, силою і значущістю у кожній категорії дітей з порушеннями розвитку. Загальним для всіх цих випадків є те, що наявність первинного порушення впливає на весь хід подальшого розвитку дитини. Вторинні порушення є основним об'єктом психодіагностики і психолого-педагогічного корекційного впливу [6].

Отже, порушений розвиток має закономірності, що характеризуються як відставання в формуванні психіки, і можливу компенсацію цих порушень.

Крім загальних закономірностей, є і специфічні закономірності або особливості, які властиві тільки деяким типам порушеного розвитку і не спостерігаються у дітей інших категорій. Саме наявність цих специфічних закономірностей дозволяє розмежовувати категорії дітей між собою, тобто специфічні закономірності виступають як диференційно діагностичні критерії. Кожен тип порушеного розвитку характеризується властивою тільки йому, специфічною психологічною структурою. Ця структура визначається співвідношенням первинного і вторинних порушень, ієрархією вторинних порушень: всередині кожного типу порушеного розвитку спостерігається різноманіття проявів, особливо за ступенем прояву цих порушень; діагностика будується з урахуванням загальних і специфічних закономірностей порушеного розвитку; діагностика орієнтується не тільки на виявлення загальних і специфічних вад розвитку, а й на виявлення позитивних якостей дитини, її потенційних можливостей.

Підсумком діагностики порушеного розвитку є встановлення психолого-педагогічного діагнозу, який не обмежується типом порушеного розвитку. Він повинен відображати індивідуальні особливості психофізичного розвитку дитини і включати рекомендації до розробки індивідуальної програми корекційної роботи. У психолого-педагогічному діагнозі вказується педагогічна категорія порушеного розвитку, ступінь прояву порушення, недоліки розвитку, що ускладнює провідні порушення, на які необхідно звернути увагу в ході корекційно-педагогічної роботи [7, с. 67].

Психодіагностика порушень розвитку виявляє своєрідність психічного розвитку дитини, її психолого-педагогічні особливості. Знання цих особливостей дозволяє визначити тип освітнього закладу, відповідний можливостям дитини, програму її дошкільної та шкільної освіти, розробити індивідуальну програму медико-психолого-педагогічної допомоги.

Розглянуті нами соціальні моделі та етапи дозволяють констатувати той факт, що: людство пройшло довгий і складний шлях до сприйняття дітей з особливими освітніми потребами як повноправних членів суспільства і прояву толерантності щодо них; суспільство готове до усвідомлення того, що різні діти розвиваються за одними законами, різниця полягає лише у способі розвитку; у соціумі спостерігається тенденція до розуміння створення певних умов для розвитку й освіти дітей з особливими освітніми потребами; в українській системі освіти взято курс на інтегроване навчання й інклюзивну освіту.

Багато аспектів системи спеціальної педагогіки на сучасному етапі потребують нового фундаментального звучання, проглядається потреба в трансформації методологічних основ, еволюційних змін усталених теоретичних підходів, введення нових понять, концепцій і науково обґрунтованих моделей. Такі ключові питання, як “норма” і “аномалія”, визначення проблемних дітей, охоплення всіх категорій дітей корекційним навчанням, фінансове та нормативно-правове забезпечення та інші залишаються лише концептуальними положеннями і містять диспозиційні властивості, певну умовність. Наприклад, дитина з тими чи іншими відхиленнями як суб’єкт і об’єкт має можливість робити вільний вибір (з погляду нормалізації і своїх конституційних прав) прирівнюватися до інших об’єктів і розглядається в тих якостях, які роблять її рівнозначною з іншими людьми. З другого боку, вона – “інша”, “альтеральна”, “гетерогенна” [2, с. 88].

Ці питання стосуються і дітей дошкільного закладу та підготовки фахівців дошкільної освіти і розвитку об’єктів їхньої діяльності (В. Дуброва, І. Жадленко, О. Квас, І. Козіна, В. Огнев’юк, Ю. Рібцун, В. Тарасун та ін.).

Дошкільним навчальним закладам загального розвитку належить провідна роль у вихованні та розвитку дошкільників, а за наявності у дітей мовленнєвих порушень – у подоланні та компенсації вторинних психологічних відхилень. Оскільки успішність ранньої корекції мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку залежить значною мірою від рівня організації логопедичної допомоги, тому постає проблема організації ефективного корекційно-освітнього процесу в дошкільному навчальному закладі.

В. Огнев’юк зауважує, що дошкільна ланка має посідати належне місце у вітчизняній системі освіти й стати її міцним фундаментом, для цього пропонує здійснювати такі заходи: створення нових різноманітних моделей організації дошкільної освіти; психологізацію навчально-виховного процесу в дошкільних закладах, надання психологічної допомоги всім його учасникам (дітям, батькам, педагогам), створення комфортного психологічного мікроклімату в соціальному середовищі навколо дітей і дорослих; налагодження роботи психологічних служб на місцях (у дошкільних закладах, місцевих органах управління освітою); раціональну організацію розвивального середовища (соціального, природного, ігрового, предметного) та максимальне використання його можливостей для повноцінного й збалансованого розвитку дитячої особистості [11, с. 3-7].

За результатами дослідження вищевказаних науковців встановлено: по-перше, дитинство – це не тільки інтегративне соціальне явище, суспільно-культурологічна категорія, а стан буття дитини, що має значення лише в контексті взаємовідносин з дорослими; по-друге, обидва ці поняття мають міждисциплінарний характер, дослідження їх здійснювалися не тільки педагогами, а й соціологами, психологами, філософами, політиками, етнографами та ін.; по-третє, змінюється час дитини і дитинства, адже сучасна дитина живе у світі необмежених можливостей: надсучасні ІК-технології, що швидко змінюють як сам світ, так і підходи до побудови взаємовідносин з ним, дають їй змогу досить легко пересувати часовий вектор, врешті-решт, надають мегаможливості спілкування зі світом; по-четверте, сучасна концепція дитинства має ґрунтуватися на визнанні його провідної ролі у психічному розвитку й становленні особистості. У теоріях сучасних дослідників наголошується на врахуванні закономірностей, механізмів і темпів психічного розвитку дитини залежно від умов її життя, розглядаючи дитинство як особливу форму культурної творчості [8, с. 124].

Об'єктом логопедичної діяльності є дитина, яка розвивається, яка постійно змінюється:

1) дитина – активна істота, з неповторними індивідуальними якостями, із власним ставленням і розумінням подій, що відбуваються. Це співучасник логопедичного процесу, який володіє своїми цілями і мотивами, особистою поведінкою. Таким чином, об'єкт логопедичної діяльності одночасно є і суб'єктом її, активним діячем, який може по-різному ставитися до логопедичної діяльності, оскільки сприймає її через свій внутрішній світ;

2) педагог має справу з людиною, яка постійно зростає, змінюється. Характер цих змін багато в чому визначається позицією педагога, а тому важливо не застосовувати шаблонні підходи і стереотипні дії. Це вимагає від учителя-логопеда дошкільного закладу постійного творчого пошуку;

3) одночасно з логопедом на дитину впливає дійсність, яка оточує її, часто стихійно, багатопланово в різних напрямках. Тому робота логопеда допускає одночасно внесення коректив у дії, тобто організацію виховання і навчання особистості.

Якщо дитина не приймає особистості логопеда, то вона буде надавати відсіч і його діям. Справжнім логопедом буде той, хто чинить позитивний етичний вплив на особистість дитини, а це можливо лише за умови постійного самовдосконалення і його роботи над своїм іміджем, який наочно забезпечує надійну єдність внутрішнього змісту і зовнішнього вигляду.

Основними факторами, що впливають на особистісний розвиток дитини є: організація педагогічної підтримки з урахуванням індивідуальних проявів дошкільника і особистісно значущої для нього діяльності; взаємодія педагогів у рамках гуманістичної педагогіки і в умовах суб'єкт-суб'єктних відносин; комплексне планування корекційно-педагогічного процесу, що забезпечує спільну роботу фахівців; відбір засобів і методів педагогічного забезпечення, адекватних особистісному становленню дитини, створення атмосфери доброзичливості, емпатійності, рівноправної співпраці, в якій виховується дитина [12, с. 30].

У дошкільному навчальному закладі передбачається чітка організація всього корекційного процесу, яка забезпечується своєчасним обстеженням дітей, раціональним складанням розкладу занять та плануванням індивідуальної роботи з кожною дитиною, наявністю програмного забезпечення і відповідно до нього планів фронтальних занять, оснащенням корекційного процесу необхідним обладнанням та наочними посібниками, спільною роботою логопеда з вихователями групи, практичним психологом, музичним керівником, інструктором з фізкультури й батьками.

Проблемою оволодіння спеціальними знаннями щодо виправлення мовних порушень у дошкільних закладах займалися і займаються такі вчені, як О. Баскакова, А. Богуш, С. Заплатна, А. Колупаєва, А. Рудих, В. Седнева, Л. Томіч, Л. Трофименко та ін. Під час логокорекційної роботи накопичуються зміни стану та якостей особистості відповідно до того, як відбувається засвоєння нею соціального досвіду; відбувається сприяння розвитку та виявлення позитивних сторін особистості; розвивається розумова, фізична, моральна саморегуляція, емоційна сфера, мовлення й комунікативні здібності, здатність організовувати та регулювати свою діяльність, навички соціально-трудової орієнтації [5, с. 11].

Корекційно-розвивальне навчання дітей дошкільного віку з мовними порушеннями здійснюється у спеціалізованих дошкільних навчальних закладах для дітей з мовленнєвими порушеннями, у спеціальних (логопедичних) групах дошкільних навчальних закладів комбінованого типу, на логопедичному пункті при дошкільних навчальних закладах, а в умовах інклюзивного навчання – в дошкільних навчальних закладах загального розвитку, яке покликане забезпечити рівний доступ до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами, шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно

орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей.

Основними завданнями корекційно-розвивального навчання в логопедичній групі дошкільного навчального закладу є зміцнення здоров'я дітей і фізичний розвиток дитини, забезпечення гнучкості та пластичності загальної системи педагогічних впливів відповідно до мінливих можливостей дітей, індивідуалізація і диференціація педагогічних методів, прийомів і засобів щодо кожного конкретного дошкільника, розвиток пізнавальних інтересів, пізнавальної активності в освоєнні навколишньої дійсності, формування емоційно-позитивного ставлення дітей до занять, розвиток дрібної моторики рук, розвиток регулювальної функції мовлення, мовного опосередкування діяльності та оволодіння комунікативно-мовними засобами спілкування.

Протягом багатьох десятиліть склалася система логопедичного впливу, яка передбачає як групові форми корекційної роботи, так і індивідуальні заняття з дітьми. Нині у зв'язку зі зміною умов надання логопедичної допомоги дітям дошкільного віку використання традиційних прийомів роботи не завжди дозволяє отримати бажаний результат. У зв'язку з цим проблема результативності логопедичного впливу не втрачає своєї актуальності, оскільки за недостатності або низької результативності корекційного впливу в дошкільному віці дитина з недорозвиненням мовлення виявляється не готовою до подальшого навчання в умовах загальноосвітньої школи.

В умовах ринку сьогодні дошкільна освіта зіткнулася з проблемою, раніше не настільки актуальною: "діти поза освітою". Падіння платоспроможності населення призвело до відтоку дітей з дошкільних освітніх установ. Непідготовленість дитини до школи стає серйозним гальмом в освоєнні шкільної програми, в забезпеченні наступності розвитку дитини дошкільного та шкільного віку [3, с. 48].

Вивчення ресурсів, здатних забезпечити конструктивний розвиток вітчизняної системи освіти, дозволяє назвати кадровий потенціал одним з найважливіших у цьому процесі. В умовах сучасної дійсності роль логопеда досить велика. Це зумовлено тим, що помітно збільшилася кількість дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Найбільш численна група дітей з вадами мовлення різної форми, структури дефекту і ступеня вираженості, які, зі свого боку, перешкоджають формуванню повноцінних навичок читання і письма, блокують успішність освоєння освітньої програми. Мовленнєві недоліки є перешкодою для вільного спілкування дитини з однолітками й дорослими, ускладнюють соціальний та особистісний розвиток дітей, ускладнюють процес соціальної адаптації.

Практика роботи у вищому навчальному закладі показує, що не всі студенти мають уявлення про інформаційні процеси в суспільстві, недостатньо володіють знаннями про існуючі інформаційні видання, бази даних, ресурси Інтернет, мають низький рівень сформованості вмінь формулювати, уточнювати інформаційні запити під час пошуку необхідної інформації, вивчати, аналізувати як електронні, так і паперові інформаційні джерела та використовувати їх у практиці. Це можна пояснити тим, що робота студентів в інформаційному просторі під час навчання у вищому навчальному закладі є епізодичною, тому необхідне цілеспрямоване формування інформаційно-аналітичних умінь, а для цього, у свою чергу, навчальна діяльність повинна спонукати до пошуку додаткової інформації, що в подальшому шляхом інтелектуального засвоєння перетворює її на нові особистісні знання, тобто відбувається формування знань на основі різнопланової інформації [9, с. 42].

Одним із найважливіших напрямів пошуку у вітчизняній логопедії є пошук шляхів і способів активізації уваги дитини з недорозвиненням мовлення на логопедичному занятті й у зв'язку з цим підвищення її зацікавленості.

У структурі логопедичних занять важливе місце займає індивідуальна робота. Вона здійснюється з опорою на наочність. Зараз для цих цілей використовується картинний матеріал, натуральні речі та їх моделі. Ефективність логопедичних занять зростає за використання різних наочних матеріалів, але сучасну дитину дошкільного віку, занадто рано включену в аудіо- і відео-середовище, неможливо залучити і здивувати традиційними засобами наочності – картинками, іграшками, розрізними картинками, складними кубиками. Дитина, знайома з комп'ютером, комп'ютерними іграми, потребує під час організації логопедичного заняття особливої уваги й особливих засобів впливу.

Крім того, підготовлені у вигляді мультимедійної презентації матеріали з проведення артикуляційної гімнастики або автоматизації звуків можуть бути запропоновані батькам замість традиційних рекомендацій на стенді. Такий спосіб виконання рекомендацій логопеда викликає інтерес не тільки дітей, а й батьків, які більш ретельно починають стимулювати дітей до виконання домашнього завдання.

Провідними в реабілітації дітей з порушеннями мовлення є: особистісно орієнтована взаємодія учасників корекційно-логопедичного процесу на інтегративній основі; індивідуалізація корекційно-розвивальної діяльності; врахування компенсаторних і потенційних можливостей дитини; інтеграція методів корекційно-розвивальної освіти, зусиль і можливостей батьків, вихователів і логопедів.

Фахівці, що працюють у тісному взаємозв'язку з логопедом, який є організатором і координатором усієї корекційно-логопедичної роботи, повинні володіти не тільки теоретичними знаннями про ті чи інші мовленнєві порушення. Вони разом мають реалізувати такий зв'язок на практиці, поєднуючи найбільш передові методи навчання і виховання.

Висновки і перспективи подальших наукових досліджень з означеної проблеми. Отже, здійснення науково обґрунтованої логопедичної роботи можливе за умови високої професійної компетентності логопеда, детальної розробки його діяльності та реалізації на практиці вищезгаданих аспектів відповідно до цілей та завдань корекційної роботи, адже правильне мовлення дитини – важлива передумова подальшого її повноцінного розвитку, соціальної адаптації, а тому виявлення та виправлення мовленнєвих порушень є першочерговим завданням як логопедів, так і батьків.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розкритті методики корекційної роботи майбутнього логопеда з дітьми з вадами мовлення.

Використана література:

1. Аксёнова Л. И., Архипов Б. А., Белякова Л. И. и др. Специальная педагогика : учеб. пособ. / под ред. Н. М. Назаровой. 3-е изд., исправ. Москва : Академия, 2004. 400 с.
2. Аслаева Р. Г. Стратегия социально-профессиональной подготовки дефектологов в педагогическом вузе : дисс. ... д-ра пед. наук. Уфа, 2011. 497 с.
3. Бессмертная Н. А. Организационно-педагогические условия развития профессиональной компетентности будущих логопедов сельских образовательных учреждений : дисс. ... канд. пед. наук. Москва, 2003. 168 с.
4. Беленкова Л. Ю. Антрополого-гуманистическая концепция обучения и воспитания аномальных детей в научном исследовании Г. Я. Трошина, 1874–1938 гг. : дисс. ... канд. пед. наук. Саранск, 2000. 239 с.
5. Боряк О. В. Професійна підготовка вчителів-логопедів до роботи з розумово відсталими дітьми молодшого шкільного віку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 4. С. 9-17.
6. Выготский Л. С. Собрание сочинений : в 6 т. Москва : Педагогика, 1983. Т. 3: Проблемы развития психики / под ред. А. М. Матюшкина. 368 с.
7. Дружиловская О. В. Современный подход к преподаванию дисциплин медико-биологического цикла на дефектологических факультетах педагогических вузов : дисс. ... канд. пед. наук. Москва, 2003. 210 с.
8. Жадленко І. Дошкільне дитинство крізь призму педагогічних концепцій. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2016. № 2. С. 118–124.
9. Любач Н. Освітнє середовище як засіб формування інформаційно-аналітичної компетентності студентів. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. 2014. Вип. 5. С. 42-46.
10. Малофеев Н. Н. Специальное образование в меняющемся мире. Европа : учеб. пособ. Москва : Просвещение, 2009. 319 с.
11. Огнев'юк В. О. Особлива місія дошкільної освіти. *Дошкільне виховання*. 2006. № 4. С. 3-7.
12. Ромусик М. Н. Личностно-ориентированный подход в коррекционно-логопедической работе с детьми младшего дошкольного возраста с общим недоразвитием речи : дисс. ... канд. пед. наук. Москва, 2011. 207 с.
13. Стахова Л. Л. Проектирование методической системы развития профессиональной компетентности учителя-логопеда дошкольного образовательного учреждения в условиях профессиональной среды : дисс. ... канд. пед. наук. Тамбов, 2010. 195 с.
14. Сінопальнікова Н. М. Підготовка майбутніх учителів-логопедів до професійної діяльності. 2014. Вип. 43. С. 173-182.

References:

1. Aksonova L. I., Arkhipov B. A., Belyakova L. I. I dr. Spetsial'naya pedagogika : ucheb. Posob. / pod red. N. M. Nazarovoy. 3-ye izd., isprav. Moskva : Akademiya, 2004. 400 s.
2. Aslayeva R. G. Strategiya sotsial'no-professional'noy podgotovki defektologov v pedagogicheskom vuze : dis. ... d-ra ped. nauk. Ufa, 2011. 497 s.
3. Bessmertnaya N. A. Organizatsionno-pedagogicheskiye usloviya razvitiya professional'noy kompetentnosti budushchikh logopedov sel'skikh obrazovatel'nykh uchrezhdeniy : dis. ... kand. Ped. nauk. Moskva, 2003. 168 s.
4. Belenkova L. Yu. Antropologo-gumanisticheskaya kontseptsiya obucheniya i vospitaniya anomal'nykh detey v nauchnom issledovanii G. Ya. Troshina, 1874–1938 gg. : dis. ... kand. Ped. nauk. Saransk, 2000. 239 s.
5. Boryak O. V. Profesiynna pidgotovka vchiteliv-logopediv do roboti z rozumovo vidstalimi dit'mi molodshogo

- shkíl'nogo víku. Pedagogíchní nauki: teoríya, ístoríya, ínnovatsíyní tekhnologíi. 2015. № 4. S. 9-17.
6. Vygotskiy L. S. Sobraniye pochineniy : v 6 t. Moskva : Pedagogika, 1983. T. 3: Problemy razvitiya psikhiki / pod red. A. M. Matyushkina. 368 s.
  7. Druzhilovskaya O. V. Sovremennyy podkhod k prepodavaníyu distsiplin mediko-biologicheskogo tsikla na defektologicheskikh fakul'tetakh pedagogicheskikh vuzov : dis. ... kand. Ped. nauk. Moskva, 2003. 210 s.
  8. Zhadlenko Í. Doshkíl'ne ditinstvo kríz' prizmu pedagogíchnikh kontseptsíy. *Teoríya í praktika upravlínnya sotsíal'nimi sistemami*. 2016. № 2. S. 118-124.
  9. Lobach N. Osvítñe seredovishche yak zasíb formuvannya ínformatsíno-analítichnoí kompetentností studentív. *Naukoví zapiski [Kírovograds'kogo derzhavnogo pedagogíchnogo uníversitetu ímení Volodimira Vinnichenka]*. 2014. Vip. 5. S. 42-46.
  10. Malofeyev N. N. Spetsial'noye obrazovaniye v menyayushchemsya mire. Yevropa : ucheb. Posob. Moskva : Prosveshcheniye, 2009. 319 s.
  11. Ognev'yuk V. O. Osobliva mísiya doshkíl'noí osvítí. *Doshkíl'ne vikhovannya*. 2006. № 4. S. 3-7.
  12. Romusik M. N. Lichnostno-oriyentirovannyy podkhod v korrektsionno-logopedicheskoy rabote s det'mi mladshhego doshkol'nogo vozrasta s obshchim nedorazvitiyem rechi : dis. ... kand. Ped. nauk. Moskva, 2011. 207 s.
  13. Stakhova L. L. Proyektirovaniye metodicheskoy sistemy razvitiya professional'noy kompetentnosti uchitelya-logopeda doshkol'nogo obrazovatel'nogo uchrezhdeniya v usloviyakh professional'noy sredy : dis. ... kand. Ped. nauk. Tambov, 2010. 195 s.
  14. Sínapal'níkova N. M. Pídgotovka maybutníkh uchitelív-logopedív do profesíynoí díyal'ností. 2014. Vip. 43. S. 173-182.

Цимбал-Слатвинская С. В. Подготовка будущего логопеда к работе с детьми с ограниченными образовательными возможностями.

В статье отражены особенности подготовки будущего логопеда к работе с детьми с ограниченными образовательными возможностями. Установлена тенденция увеличения количества детей дошкольного возраста с нарушениями речевого развития. Раскрыты возможности своевременной квалифицированной логопедической помощи, которая зависит от профессиональной подготовки будущих логопедов. Установлены закономерности (общие и специфические) нарушенного развития детей с ограниченными образовательными возможностями. Раскрыты основные факторы, которые влияют на личностное развитие ребенка и четкую организацию коррекционного процесса в дошкольном учебном заведении. Доказано, что в структуре логопедических занятий важное место занимает индивидуальная работа, которая осуществляется с опорой на наглядность. Доказано, что осуществление научно обоснованной логопедической работы возможно при условии высокой профессиональной компетентности логопеда, детальной разработки его деятельности.

Ключевые слова: подготовка будущего логопеда, работа с детьми, дети с ограниченными образовательными возможностями, коррекционный процесс, дошкольное учебное заведение.

Tsymbal-Slatvinska S. V. Preparing the future speech therapist for working with children with restricted educational abilities

The article highlights the peculiarities of preparing the future speech therapist to work with children with limited educational abilities. The tendency of increase of the number of children of preschool age with violations of speech development caused by physiological imperfections, pathological conditions, as well as unfavorable social conditions was established. The possibilities of timely aualified logopedic care, which depends on the training of future speech therapists, are disclosed. Issues of training specialists for work with the category of children with limited educational opportunities are covered.

Established regularities (general and specific) of the impaired development of children with limited educational opportunities, characterized as a lag in the formation of the psyche, and possible compensation for these violations.

It is proved that psychodiagnostics of developmental disorders reveals the peculiarity of the child's mental development, its psychological and pedagogical peculiarities. Knowledge of these features allows you to determine the type of educational institution that corresponds to the child's opportunities, the program of its preschool and school education, to develop an individual program of medical-psychological and pedagogical assistance.

The main factors influencing the child's personal development and clear organization of the correction process in the preschool educational institution are revealed. It is proved that in the structure of speech therapies an important place is occupied by individual work, which is carried out on the basis of visibility.

It is proved that realization of scientifically grounded speech therapy work is possible under the condition of high professional competence of the speech therapist, detailed development of his activity and realization of the above mentioned aspects in practice in accordance with the goals and tasks of corrective work, because the correct speech of the child is an important precondition for further full development, social adaptation, and therefore detection and correction of speech disorders is a priority task for both speech therapists and parents.

Keywords: preparation of the future speech therapist, work with children, children with limited educational abilities, correctional process, preschool educational institution.